

Soumrak velkoplošných chráněných území? Naopak!

Pro ochranu přírodního prostředí, ekologické stability krajiny a uchování biodiverzity je obecně důležité vytvářet chráněná území jakékoliv kategorie a velikosti. Protože některé jevy, druhy a procesy se prostě nedají na malých ploškách dlouhodobě uchránit, hrají obzvláště významnou roli tzv. velkoplošná chráněná území, v České republice chráněné krajinné oblasti a národní parky. Chráněné krajinné oblasti, jak už název naznačuje, jsou určeny k ochraně harmonické kulturní krajiny, jejíž integrální součástí jsou různé velké fragmenty přírodních společenstev na straně jedné a lidská sídla na straně druhé, a měly by být modelovými regiony udržitelného využívání krajiny. Národní parky slouží především k ochraně a obnově přírodních blízkých a přirozených společenstev a zpravidla nejsou významně trvale osídleny. Problematice chráněných krajinných oblastí se podrobněji v tomto čísle věnuje příspěvek Pavla Pešouta *Doplnění soustavy chráněných krajinných oblastí v České republice*.

Dovolte mi proto dotknout se alespoň zčásti situace v našich čtyřech národních parcích, které souhrnně pokrývají asi 1,5 % plochy našeho státu. Na rozdíl od většiny chráněných krajinných oblastí jsou národní parky převážně pokryty lesy (více než 80 %). Přes rozdíly v přírodních i historických podmínkách jednotlivých národních parků je základní cíl pro všechny stejný – uchovat přírodně cenné unikáty a obnovit přírodě blízké a přírodní ekosystémy všude, kde to je možné a účelné. Vzhledem k rozdílným podmínkám je logické, že charakter managementu konkrétních národních parků je odlišný. Zatímco v Národním parku Podyjí převažují kolem údolí Dyje smíšené, přírodnímu stavu nepřilíživé vzdálené listnaté lesy a jejich ponechání samovolnému vývoji se uskutečňuje na značné rozloze, která se celkem rychle zvětšuje, Národní park České Švýcarsko aktivně provádí na většině svého území rekonstrukce lesních porostů geograficky nebo stanovištně nepůvodních dřevin, zejména borovice vejmutovky a smrku. Na pětině plochy v Národním parku Šumava jsou ponechávána

samovolnému vývoji stanoviště horských a podmačených smrčín a rašeliniště, stejně jako v Krkonošském národním parku, byť v menších proporcích, kde je samovolnému vývoji ponecháván především subalpínský stupeň a navazující část horských smrčín. Na zbývajících plochách obou parků se provádějí opatření proti šíření kůrovce a pěstební opatření podporující vyšší přirozenou druhovou a složitější prostorovou skladbu lesa.

Z uplatňování rozdílných managementů v našich národních parcích tedy vyplývá, že v současnosti často diskutovaná otázka, zda je vhodnější management lesa zajišťovaný pilou nebo přírodními procesy, je naprosto chybná. Vždy totiž záleží na celkovém charakteru prostředí, znalostech průběhu přírodních procesů a na dalších aspektech včetně dlouhodobých cílů ochrany parku. Zájemcům o tuto problematiku doporučuji sborník *Management lesů českých národních parků*, který v roce 2009 vydala Správa Národního parku Šumava.

Není bez zajímavosti, že všechny naše národní parky jsou přeshraniční. Jakkoliv jsou tedy otázky managementu přírodních stanovišť klíčové pro příslušnou správu území, národní parky se už dávno, a to všude na světě, zabývají nejenom ochranou „svého“ přírodního prostředí. Jsou také neobyčejně atraktivní marketingovou značkou, která pomáhá přinést do zpravidla hospodářsky marginálnějších a chudších regionů zvýšenou prosperitu, spojenou především s vyšší mírou turistiky a s rozvojem kvalitnější infrastruktury v zázemí i uvnitř národních parků. Obce, které zasahují do národních parků, jsou chť nechtě dotčeny jejich existencí, proto Ministerstvo životního prostředí zohlednilo tuto skutečnost v některých svých dotačních programech. Například nový program Státního fondu životního prostředí zavádí podporu drobných projektů obcí v národních parcích. Je určen pro takové projekty, které nesplňují podmínky *Operačního programu životního prostředí*. Jedná se o drobná opatření, například o ošetření aleje stromů do čtvrt milionu korun, projekty energetické soběstačnosti či čištění lokálních odpadních vod, jejichž finanční náročnost se pohybuje v řádech milionů korun. Malým obcím, které nemají prostředky na spolufinancování operačních programů, MŽP umožnilo čerpat náhradu jejich podílu do výše 3 milionů korun z podpory těchto programů. To znamená, že by pro tyto obce mohly být dostupné i středně velké projekty do objemu investic 30 milionů korun. V současnosti jsou v operačních programech vytvořeny pro tyto účely zdroje ve výši 50 milionů korun. Možná se to zdá málo, ale tyto finanční prostředky představují podporu 50 smysluplných středně velkých akcí ročně, na něž by malé obce běžně nedosáhly. Ještě průlomovější je usnesení vlády z prosince loňského roku, které schválilo pro specifickou oblast Šumavy tzv. krajinný

integrováný plán rozvoje. Plán ukládá všem dotčeným ministerstvům, aby do svých operačních programů, zaměřených na různé oblasti života, promítla pro obce šumavského regionu desetiprocentní bonifikaci. Jde o pilotní projekt, který se může stát vzorem pro další specifické oblasti v souladu s *Politikou územního rozvoje*. Uvedená opatření reagují na dlouho podceňovanou skutečnost, že ochrana přírody se nedá dělat bez spolupráce s místními samosprávami.

Prostor pro zřizování nových národních parků při respektování základních zákonů i mezinárodních kritérií je v ČR velmi omezen. Podle nedávno provedené analýzy i *Aktualizovaného státního programu ochrany přírody a krajiny*, schváleného v prosinci 2009, přicházejí v úvahu pouze dvě území: centrální část Křivoklátska a Jeseníků. K záměru zřízení národního parku Křivoklátsko MŽP přistoupilo možná trochu netradičně. Již přes rok systematicky jedná s místními samosprávami s poměrně ambiciózním cílem: společně připravit návrh základních regulativů a zákona v potenciálním národním parku. Věřme, že tento otevřený přístup přinese své ovoce. Pochopitelně nejvíce se cítí projektem nového národního parku ohrožena lesnická a myslivecká veřejnost. Jsem však přesvědčen, že se vedle zájmů samospráv dají sladit i zájmy udržitelného lesnictví i myslivosti. V únoru tohoto roku byl podle zákona zahájen oficiální vyhláovací proces. Definitivní rozhodnutí o zřízení národního parku připadne parlamentu a vládě vzešlých z parlamentních voleb koncem května, které se budou moci k projektu přihlásit, nebo jej odmítnout. MŽP věnuje národním parkům, které chápe jako „výkladní skříně“ přírody, zvýšenou pozornost, což se mj. odrazilo ve vytvoření samostatného odboru péče o národní parky a v přípravě dokumentu *Program rozvoje národních parků*.

Věřím, že rok 2010, který je Mezinárodním rokem biodiverzity, přinese pozitivní posun v chápání smyslu a významu zřizování nových velkoplošných chráněných území, ať už se jedná o vyhlášení Národního parku Křivoklátsko, nebo o rozšíření Chráněné krajinné oblasti Kokořínsko o Jestřebsko-Dokesko, nebo o vyhlášení Chráněné krajinné oblasti Soutok. Uvidíme, zda se tyto konkrétní příspěvky k ochraně biodiverzity, které jsou zároveň šancí pro rozvoj dotčených regionů, naplní. Národní parky a chráněné krajinné oblasti jsou osvědčeným nástrojem ochrany přírodních a krajinných unikátů a v posledních letech se také stávají významným nástrojem usnadňujícím rozvoj regionů. I proto jsem přesvědčen, že naše současná i nově připravovaná velkoplošná i chráněná území čeká dobrá budoucnost.

František Pelc
náměstek ministra životního prostředí